

Oponentský posudek diplomové práce

Bc. Jitky Hlaváčkové „Fenomén chůze“

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

obor sociální a kulturní ekologie

Praha 2017

Vedoucí práce: PhDr. Ivan Rynda

Oponent: Doc. PhDr. Miloslav Lapka, CSc.

K tématu obecně: Diplomová práce řeší bezesporu zajímavé téma, které se bude stávat postupně s virtualizací světa, civilizačními chorobami, klesající fyzickou kondicí a psychickou odolností populace ČR stále aktuálnější. Chůze se vytrácí denního režimu a z celkového vnímání času a prostoru. Je to téma, které se dotýká doslova každého.

Cíle práce: Cílem práce je, podle autorky, „zmapování významu chůze v lidském životě a její vliv na environmentální vědomí.“ To je velmi ambiciózní cíl, který by zasluhoval zúžení, ke kterému nakonec v empirické části dochází.

„Ve výzkumné části práce si pak kladu za cíl zodpovězení otázky, zda mají lidé, kteří sami sebe označují za chodce, větší environmentální vědomí ve srovnání s reprezentativním vzorkem populace České republiky. Ve své diplomové práci se zabývám fenoménem chůze v rámci tří rozměrů a to sociálního, environmentálního a duchovního.“ (str. 7-8).

Takto položený cíl má ovšem svá velká úskalí, ani ne tak ve vymezení environmentálního vědomí, jako spíše koncepční, jak uchopit výzkum, jak určit rozhodující proměnné, které faktory jsou hlavní? Co je příčina a důsledek? Chůze ovlivňuje environmentální vědomí nebo environmentální vědomí vede k oblibě chůze? Kdo je to chodec? Chodec je zároveň poutník? A zároveň turista? Existuje i v české literatuře docela zajímavý diskurs, který poukazuje na velký rozdíl mezi rolími a prožíváním chodce, turistu a poutníka. (např. J. Kapusta, S. Fraňková – zvláště v souvislosti s Karlem Hynkem Máchou). Je chodec ten, který se takto sebe prezentuje? Když se ohlédneme do nedávné minulosti do rurální kultury, rolníci se budou označovat za hospodáře, ale nikdy ne za chodce, ačkoli toho nachodili denně opravdu hodně, stejně jako jejich ženy a děti.

Po obsahové stránce je práce logicky členěna, nechápu poněkud členění na čtyři rozlišovací úrovně. Má klasickou strukturu teoretické a empirické části, které však nejsou příliš provázané, z toho 65 stran zabírá část teoretická, a 15 stran bez příloh část empirická.

Po formální stránce, kromě čtyř-úrovňového členění, jehož smysl mi uniká, se domnívám, že není vhodné začínat číslováním stran od samotného nadpisu a poděkování, to není samotný text práce. Jazyk práce je kultivovaný, čtivý, v teoretické části je ovšem otázkou, co je parafráze citovaných autorů (nejčastěji jednoho uvedeného za každým odstavcem) a co vlastní interpretace autorky. Konkrétně celá část o starých stezkách je postavena na práci Radana Květa, autor je uveden za každým odstavcem. Celá kapitola 2.2.2 je parafrází nebo nepřímou citací práce Krajnhanzla. V čem spočívá přínos, kde je nějaká selekce autorky?

Na druhé stranu je třeba ocenit, že je zde dobře vysvětlená problematika luxusu a chudoby, dobrovolné skromnosti, stejně jako kap. 2.2.3. Pojetí přírody podle Phila Macnaghtena a Johna Urryho v díle *Contested Natures* je dobře zažitá a zpracovaná, včetně návaznosti na cíle práce.

Kap. 2.3. Duchovní rozměr chůze podává přehledné zpracování poměrně známých faktů, ale vkrádá se otázka, jak budou tyto poznatky dále využity ve výzkumné části?

V metodologické části jsou poněkud proklamativní přísliby, co se týká provázanosti na teorii SD. Když se opírá autorka podle svých slov také o pilíř lidský, proč jej necituje z primárních zdrojů? Co to znamená lidský pilíř?

Najdeme zde spousty zajímavých informací, nejsou však mnohdy propojené, tušíme souvislost. Domnívám se, že při respektování teoretického rámce by bylo vše jasnější, provázanost k cíli práce mně občas uniká, jak je to vše spojeno s chůzí a environmentálním vědomím?

Sociální rozměr chůze – autorka podává celkem dobrý přehled, pro úplnost dodám, že existuje chůze také ve své profesionální sportovní podobě dle Pravidla IAAF 230 a má samozřejmě mezinárodní podobu. Chybí zde však onen fenomén poutnictví např. ULTREIA - spolek českých svatojakubských poutníků.

V metodologické části došlo k nepochopení škály NEP. Autorka parafrázuje pouze NEP. Někdy se používá 12 bodová, originální je 15 bodová stupnice. Na tom však tolik nezáleží. Na čem záleží, je, že ji nelze interpretovat bez pochopení NEP a jeho opaku HEP nebo také DSP (paradigma lidské výlučnosti nebo dominantní sociální paradigma). Sama o sobě stupnice obsahuje oba druhy postojů. Tento nástroj pracuje aditivně, tedy přidáváním hodnoty v pětibodové škále. Pro empirické využití je důležité nepřehazovat libovolně pořadí otázek, střídají se liché – environmentální NEP položky se sudými – HEP (DSP) položkami v souladu s teoretickým východiskem Dunlapa, Cattona a Van Liereho z roku 1978.

V empirické části autorka prokazuje znalost uplatnění korelace a oceňuji opatrně formulovaný závěr na str. 78. Hypotézy jsou formulovány dobře a srozumitelně a dají se ověřit, tušíme, že jsou podepřeny v teoretické části práce.

V části diskuse jsem očekával porovnání s podobnými průzkumy, zajímavá data o kolik nachodíme méně než lidé v minulém století například a podobně.

Práce obsahuje základní literaturu.

Praktický přínos práce je spíše v potenciální rovině, a kdyby byl opřen o dobré výsledky s dobrou metodologií sběru dat a dobrým výběrem vzorku, jistě by se dal uplatnit. Autorka je si ke konci práce stále více vědoma omezení svého výběru metodou internetového sběru dat, ale stále jí uniká samotný problém identifikace. Jediná identifikační otázka nestačí.

Celá práce na mne dělá dojem, že by zasluhovala více času autorky k promýšlení, na druhou stranu oceňuji výběr tématu i osobní zájem o fenomén chůze a environmentální vědomí. Teto vztah však nemohu považovat za prokázaný, což ostatně sama autorka kriticky komentuje.

Drobnosti:

Key words - environmental concern se nepoužívá ve smyslu environmental consciousness, jinak dojde k pomíchání environmentálních organizací a environmentálního vědomí samotného.

Mám dvě zásadní metodologické výhrady:

1. Výběr dat – záleží samozřejmě na zvyklostech příslušného pracoviště, ale z metodologického hlediska nejde o výběrový soubor, který je pro možné použít. Ke všemu do dotazníku mohou vstupovat volně i nečlenové oněch turistických organizací. Vyplňto.cz není vhodným sociologickým nástrojem pro takto obecné zjišťování - jak víte, že nedochází k silnému samovýběru, stylizaci do role chodce?
2. Výběr respondentů do výběrového souboru na základě sebeidentifikace se skupinou chodců je sám o sobě velmi problematický bez zkoumání dalších kritérií. Označil/a byste sám/sama sebe jako pěšího turistu, chodce nebo poutníka? a) Ano b) Ne. To je sociologicky navíc chybně položená otázka – ptá se na tři pozice najednou. To jsou synonyma? Na tom nelze sociologicky stavět výběr vzorku, proč autorka nepřidala alespoň kritérium kolik km nachodí týdně, zda pravidelně, sami nebo ve skupině, kde – jiné je chození ve městě a v přírodě a další otázky vygenerované z teoretické části práce?

Oceňuji, že autorka si je vědoma omezení platnosti výsledků. To mne však přivádí k otázce, proč se nepokusila lépe ošetřit svůj výběrový soubor, věnovat více péče jeho výběru, technice sběru, validitě a reprezentativitě dat? Takto zajímavé téma, které přináší potenciální zajímavé souvislosti, zůstává většinou jen naznačeno a empirické výsledky považuji spíše ilustrativní právě z metodologických důvodů uvedených výše.

Otázky:

- Zajímá mne názor autorky, zda jde v případě Radana Květa - Duše krajiny. Staré stezky v proměnách věků - o práci vědeckou?
- Věrnost místu. Jak si potom vysvětlit touhu cestovat? Nejen masově ale i udržitelně? Když už jsme ve vodách psychologie, nepoznáváme krajinu domova také tím, že ji porovnáváme s krajinami odlišnými? Antropologie tuto situaci dobře zná a reflektuje z hlediska poznávání vlastní kultury prostřednictvím kultury cizí.
- Autorka uvádí: „Ve výzkumné části práce si pak kladu za cíl zodpovězení otázky, zda mají lidé, kteří sami sebe označují za chodce, větší environmentální vědomí ve srovnání s reprezentativním vzorkem populace České republiky.“ (str. 8). Z toho mohu vyvodit zcela legitimně i opačný závěr – lidí s vyšším environmentálním vědomím se častěji identifikují jako chodci poutníci atd. Zajímá mne názor autorky k této možnosti.

Závěr: Diplomová práce Bc. Jitky Hlaváčkové „Fenomén chůze“ má logickou strukturu a po formální stránce naplňuje z větší části vytčené cíle a ověřuje uvedené hypotézy korelační analýzou. Splňuje s výhradami uvedenými výše požadavky kladené na tento typ prací. Práci doporučuji k obhajobě. Vzhledem k metodologickým výhradám ke způsobu sběru dat a identifikace výběrového souboru hodnotím práci stupněm „dobře“ v rozpětí 8 - 10 bodů s tím, že součástí tohoto hodnocení je i úspěšná obhajoba a odpovědi na uvedené otázky.

Doc. PhDr. Miloslav Lapka, PhD.

EF JU v Českých Budějovicích

FF UK v Praze